עבודת ישראל — ויחי

ענין שני חיי יעקב עיקרן שבע שנים שי"ב ולכן בגימ' ז' הויות וארבעים הוא חיותו מחב"ד והדעת כלול חו"ג הרי ד"פ עשר הם ארבעים וכן ז' וארבעים הה מ"ז הוא החיים הבאים מחיבור הויה אהיה ומאת שנה הוא הרצון והפסוק כסדר:

אפרים ומנשה כראובן ושמעון. אפרים כראובן בחסד. ומנשה אותיות שמעון והעי"ן מתחלף בה'. ולכן לקח יוסף אפרים בימינו ומ"מ יהי' מנשה מזומן לברכה. לפי מ"ש מ"ו בספרו כי מנשה הלך בצדקו הכל להבורא וא"כשם מנשה ששכח בזה העולם אלא דיבק בכל מחשבתו להבורא והי' בבחי' אור חוזר כמ"ש שהוא כח גבורות החוזרת לשורשם וזה הי' בכור שעיקר שיצא בריאה הי' אור חוזר שאל"כ בכח בלי סוף א"א לבורא' וז"ש גם הוא יגדל אולם אחיו הקטן כי הצדיק שרוצה להשפיע צריך בכל פעם להשגיח על העולם וצריך להתקטן והוא יגדל ממנו כי בתחילת הבריאה ג"כ אהבה דוחקת הבשר ויעקב שכל ידיו ואמר מ"ו לוי יצחק להיות בכ"מ לא יהי' מכה עד שיברא רפואה תחלה ואפשר עשה לתיקון ליהושיע כאמור יה יהושעך ואפשר עד ביאת משיח בן אפרי' שלא ימות ויהא הגאולה ברחמים ועיין בתיקון ס"ת ועיין בר"מ ר"פ ויצא ושם במאמר פתח ר"ש דאמר בהאי גם שהוא אבא יו"ד לאשלמא רמ"ה לגבי משיח בן יוסף שלא ימות ע"ש כי יוסף משך חיים מאבא ולכן נק' משכיל ומשם מושך חיים לדוד וכאב יסד ברתא:

אז חללת. תיבת אז מיותר הנה הזוהר כתב שהבכור' הגיע' לבני' של רחל שמחשבה ראשונה הי' לה אלא שכתיב ובחללו ניטלה הבכורה והיינו שבאמת לאה הי' בעולם עליון שלא הי' יכול יעקב להזדווג לה כמ"ש ועיני לאה רכות שהיא ארוכה והי' צ"ל היחוד ע"י רחל והי' זה כזיווג אחור בפנים שהוא לא הי' פונה לה עד שראובן מצא דודאים והעלה לה חן אז אמרה אלי תבא ולכן זכה יששכר לוירא מנוחה להסתכל בפני' של תורה והנה לא הי' מקום לראובן לומר רחל היתה צרה לאמי אדרב' ע"י רחל נזדווגה ובדיבורו העלה המקטרג לומר שהיה יכול להזדווג והוא כבן תמורה וז"ש אז חללת למפרע על תחלת בניך והבן:

ובענין איך יצא לוי ממנין השבטים הוא כשנלקח הבכורה מראובן וגם הכהונה אז נתחלק לוי שהיה ממוצע כגוף בין חסד לגבורה ונתחלק כהונ' לצד אחד ממילא נשאר לשאר לווים רק צד שמאל ולכן כהן לוי ישראל ובאמת שורש לוי נשאר למעלה לצד ממוצע והוא כשורש אבל אח"כ הענפים נתחלקו לשנים לכהנים ולוים ובכ"מ כמו שיוסף אינו נמנה שהוא משך הגוף לוי לא נמנה שהוא הגוף עצמו ובמקום שיוסף נמנה גם לוי נמנה:

כבס ביין לבושו. במד"ר שמחוור להם התורה ובד' ענבים סותה. שמחוור להם טעיותהון כי כתיב במחשכים הושיבני זו תלמוד בבלי וע"ז ספדי גדול הוא בשש"ך הם הש"ך דינים שמחוורין בפילפול התלמוד בבלי ונעשים מהם הכתר בתכשיטי הלכה ושם לו ברקת זו טבריא זה הקו"ף של רקת נתחלף בך' של שש"ך שגם הוא גימ' כתר אלא רקת הוא מה שעולם עליון מכתר לעול' התחתון וששך הוא העולם התחתון שנכתר מעולם העליון ואמר שבעת המשיח יתגלה הסוד שבתלמוד בבלי שהכל מיוסד בגנזי אורייתא בזה יחוור להם ביין שהוא הסוד ואמר שהגם שאדם יאמר שמא אני טועה בפילפולי ואמר שהקב"ה יחוור הטעות שהוא כעין תכשיטי כלה כאמור בזוהר שיר השירים והכל מכוונים ליפות הכלה לכן כולם דברי אלהים חיים ודרשו אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בה ואז יתרון אור מן החושך:

לישועתך קויתי ה'. במד"ר הכל בקיווי יסורין קדושת השם. זכות אבות. תאוות עוה"ב הה"ד אף אורח משפטיך קוינוך לשמך ולזכרך תאות נפש. אלו הם ד' מדריגות של העולמות שהיו בתחלה בעולם התוהו הם יסורים בבית הסוהר וכשאדם בא לזה העולם יש לו יסורים ועליה ראשונה הוא בקידוש השם שהוא מלכות ואח"כ לזכות אבות ואח"כ לתאוות עוה"ב שהעלי' עד הבינה ואמר גם חנינה בקיווי שאפילו שהעולמות של חנינה הם בקו מדה במדה וכן הסליחה כי למי נושא עון למי שעובר על פשע ואדם חונן דלים ומעורר מדת החנינה והסליחה במדה וז"ש הקב"ה למי שאין לו היינו שעובד באי"ן והן הבני עלי' דעיילי בלא בר בלי גבול ומ"מ כל ישראל בכלל זה וכל רשעי ארץ. והגם שבדעתם שוב לא יהא להם עוה"ב מגודל רשעתם ועכ"ז עושים איזה צדקה ומצות. היא ללא תשלום שכר וראוי' בוודאי לחנינה. ומכ"ש הצדיקים שמגודל צדקתם אינם בטוחים כלל בשכר כמאמר דוד. וא"כ הם עובדי' להש"י בחנם ולא נוציא מזה אלא איזה בינונים וסכלים וכל ישראל ראוים לחנינה: (עד כאן)

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו. במד"ר ר"ב ואמרי לה בשם ר"י ור"ל ר"י אמר לרוע' שהוא עומד ומביט בצאנו. ר"ל אמר לנשיא מהלך והזקנים לפניו על דעת' דר"י אנו צריכין לכבודו על דעתיה דר"ל הוא צריך לכבודנו. ע"ש

פירושו בפירוש מ"כ. ונראה לומר ע"פ מ"ש כבר במקום אחר דשני דרכים לעובדי ה' האחד הוא מתהלך לפני ה' וצריך סעד לתומכו ולשמרו מכל עצת יצה"ר והיא למשל כמו התינוק הולך לפני אמו ואמו משגחת עליו שלא יפול ולא ימעדו קרסוליו. ויש עוד דרך יותר חזק כשמתישן בצדקו ומתגבר ללכת אחרי ה' עד שאינו צריך שומר והוא כמו התינוק שמתגדל והולך אחרי אמו ואינו צריך להשגחת' ולשמירתה. וזה שמצינו אפי' באברהם אבינו ע"ה קודם שנימול אמר לו הקב"ה התהלך לפני כי עדיין לא קיבל את התורה רק ששמר מעצמו כל התורה לכן עדיין צריך שמירת הבורא ב"ה והוצרך להתהלך לפניו מה שאין כן בנ"י אחרי קבלתם התורה מן השמים כתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו שיתחזקו בדרך הטוב עד שיהיו נשמרים מאליהם וילכו כתינוק המתהלך אחרי אמו וזה פלוגתת ר"י ור"ל ר"י אמר לרועה שהוא מביט בצאנו והוא משגיח עליהם לשמרם. ור"ל אמר לנשיא מהלך והזקנים לפניו. היינו שהם אין צריכים לו. ואפשר עוד לומר כי כל אחד לשיטתו אזיל. ר"י שהוא מתהלך בצדקו וקדושתו מיום הולדו ולא נטה ללכת ימין ושמאל לכן דרכו צריך שימור כל ימיו שלא ילכד בעצת יצרו כי לא ידע את מהמוריו ועצתו אשר יקוש בהם בני אדם לכן צריך לשמיר' הבורא ב"ה. וזה שדרש כעין דרכו. משא"כ ר"ל שהיה רחוק ונתקרב לקדושה ע"י גיסו ר' יוחנן כמבואר במס' בבא מציעא פרק הפועלים ובוודאי בעל תשובה כמוהו נשמר מעצמו כי הוא צריך לעבוד ביתר שאת ולשמור נפשו מפחת יצרו אשר כבר יודע כי נלכדו רגליו לכן שומר את נפשו ואינו צריך לשמירה מלמעלה ולפי דרכו דרש המקרא:

לישועתך קויתי ה' אחר העיון בפ' מקץ ופ' ויגש ופ' ויחי עד הפסוק הזה ולא מצינו שם הוי"ה נכתב בם בפירוש ותמי' נשגבה בעיני מדוע נפלא הדבר הזה מכל ספרי המקובלים שלא להבי' איז' רמז שיש בזה הגם שהיו סופרים ומונין כל אותיות התור' עד שעל פ' אחת סדר תצוה שלא נזכר בכל הפרשה שם משה רבינו ע"ה אדון הנביאים ונזכר הפלא בספר הזוה"ק ובס"ק ואמרו שם כי הצדיק בדיבורו עושה רושם ומצינו בתורה דברי משה רבינו ע"ה שגזר ע"ע ואם אין מחני נא מספרך וגו' ונתקיים קצתו עכ"פ להפקד שמו מפרש' אחת עיין בדבריהם. ולדעתי יש ג"כ איזה רמז לזה מה שברוב השנים מהקביעות חל ז' באדר שהוא יום הסתלקותו של אדון הנביאים בשבוע שקורין סדר תצוה דוק ותשכח. ואיידי דשייכי אהדדי מיתרמי אהדדי. ונחזור לענייננו להתמיה מה שנעלם ח"ו מאבותנו רחבי לב הדבר הזה. כי בב' פרשיות מקץ ויגש ופרשת ויחי עד הפסוק הזה נפקד מקום שם הקודש הנכתב הוי"ה ואפשר לתת טעם ואיזה רמז כי בפ' מקץ על ידי החלומות פרעה ופתרונו של שני הרעב נתגלגל הדבר וירדו אבותנו למצרים. ובפ' ויגש הוא תחילת הירידה שירד יעקב אבינו ע"ה ובניו כמ"שכ אנכי ארד עמך מצרימה עיין בזוה"ק לכן נעלם שם הוי"ה המורה על הרחמים וחסדי' גדולים עד הפסוק הזה לישועתך קויתי ה' שמורה על הגאולה העתידה שניבא יעקב אבינו ע"ה כמו שפירשו המפורשים שם. לכן נתגלה שם הוי"ה המרחם עלינו הפודנו והגואלנו במהרה אמן:

בן פורת יוסף וגו'. בנות צעדה עלי שור. וימררוהו ורבו וישטמהו בעלי חצים. ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו וגו'. רש"י ז"ל פי' שכל בנות העיר יצאו על החומו' ועל הגגות להסתכל ביופיו וכל אחת השליכה אבני שוהם ומרגליות לו למתנה ואעפ"כ הוא לא היה מסתכל בהם ולא נשא לשוא נפשו ואל הגלוים לא נשא עיניו ע"ש הנה בנות אלה בודאי היתה רוח זמה בקרבם ומחשבות רעות כמעשה ארץ מצרים וקבלנו מהצדיק הגאון רא"ק זצ"ל. בפי' הפסוק טוב מעט לצדיק שהטוב הוא מעט אצלו ע"י וכו'. שמתרבי' אז חלילה גובר כח הטומאה כ"כ עד שבאפס מה מתמעט טוב' וצדקתו. וזה טוב מעט לצדיק וגו'. א"כ מסתמא מטומאת הבנות בודאי בא איזה הרגש ובילבול במחשבתו הקדושה. אמנם הרשעים באחת יפולו כיון שבא להם איזה מחשבה רעה ועצת יצה"ר יש לה התפשטות באיבריה' וגידיהם וזריזים לעשותה. משא"כ הצדיק לא ינוח עליו שבט הרשע כי הצדיק מושל ברוחו וכובש יצרו ואפי' כשמתבלבל קצת מיד הוא מתנחם ומתחרט ושב אל ה' ומתהפך במחשבתו לטובה. וזה יוסף הצדיק בעברו במצרים ויצאו כל בנות אנשי העיר לקראתו במחשבת' מחשבת און וימררוהו ורבו דהיינו שהמרו את רוחו ע"י מחשבותם הרעים וישטמהו בעלי חצים כי נקרא המשפיע בלשון יורה כחץ בגמ' והבנות נקראים בעלי חצים כי הם הבעלי' ונושאי החצי' הנ"ל הם המחשבות. ואמר הכתוב שבחו ותשב באיתן קשתו כי אית"ן מורה על המחשבה כידוע מאותיות אית"ן מהמדקדקי' שמורה על העתיד לבא כמו א'תן י'תן ת'תן נ'תן והוא המחשבה שפוקד על דבר שלא בא לעולם רק שיהיה אח"כ וזה ותשב באיתן קשתו שהיה נכלל רק במחשבתו ולא היה לה שום התפשטות ח"ו אפי' בציור דק באפס מה עד שהעלה המחשבה ונתהפכה בקרבו לשוב אל ה' ויפוזו זרועי ידיו שהי' מעלה אותם לעולם הנקרא פ"ז:

נשלם ספר בראשית. בעזר ברא כל ביומי שית